

– невід’ємною складовою аналізу в рамках прийняття рішення щодо формування інвестиційного портфеля має стати оцінка ризиків та тенденцій їхньої зміни;

– формування ефективного інвестиційного портфеля має орієнтуватися не тільки на фактичні аналітичні показники розвитку компаній, а й на прогнозні значення розвитку фондового ринку.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є аналіз можливостей злиття чи поглинання з компаніями, акції яких формують інвестиційний портфель досліджуваного підприємства.

Список літератури

1. Бардиш Г.О. Проектний аналіз: підручник / Г.О. Бардиш. – 2-ге вид., стереот. – К.: Знання, 2006. – 415 с.
2. Инвестиции: системный анализ и управление / Под ред. К.В. Балдина. – 2-е изд. – М.: Дашков и К, 2007. – 288 с.
3. Липсиц И.В. Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа: учеб.-справ. пособие / И.В. Липсиц, В.В. Коссов. – М.: БЕК, 2006. – 304 с.
4. Режим доступу: <http://investor.ua/map/var/www/investor/investor.ua/common/modules/smf/_class/class.forum_smf.php>.

УДК 005.52:330.341.1

Маковейчук К.О., канд. екон. наук, доц. (ДонНУЕТ, Донецьк)

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗАЛЕЖНОСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ ВІД ІННОВАЦІЙ В ІКТ-СЕКТОРІ

У статті досліджено глобальні індекси з рівнів розвитку конкурентоспроможності, інформаційного суспільства, економіки знань, інновацій та відповідності бізнесу країни сучасним вимогам. Виявлено найбільш вагомі для розвитку економіки в цілому та інновацій в ІКТ-секторі України фактори. Розглянуто перспективні шляхи розроблення ІКТ бізнес-моделей.

Ключові слова: *інновації, бізнес-модель, глобальний індекс конкурентоспроможності, інформаційні технології, макет.*

Актуальною проблемою на сьогодні все ще є низький рівень розвитку економіки в Україні. Відсутніми є фактори та характеристики бізнесу і суспільства в цілому, які дозволяють віднести економіку до нових сучасних типів – інноваційної економіки, інформаційної економіки, а також до економіки знань.

Рівень розвитку економіки країни є визначальним фактором загального рівня її розвитку. Розвинена економіка є результатом спільних зусиль щодо оптимізації державної моделі, соціальної, політичної моделей, тому що економіка залежить від цих моделей безпосередньо. Ця залежність особливо стає очевидною, якщо проаналізувати принцип отримання індексів – показників, які дозволяють ранжувати країни світу [3]. Цікавий насамперед такий індекс, як глобаль-

ний індекс конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), запропонований Світовим економічним форумом (World Economic Forum). У складі загального індексу є присутніми субіндекси з інновацій та відповідності бізнесу країни сучасним вимогам, що дозволяють зрозуміти, що саме вплинуло на загальний індекс конкурентоспроможності країни.

У той же час з'являється інтерес до інновацій у бізнес-моделях, який за сприятливих факторів повинен привести до поліпшення конкурентоспроможності. Активно розвивається як закордоном, так і в нашій країні бізнес у секторі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). При цьому мова йде не тільки і не стільки про допоміжні технології для перетворення та актуалізації бізнес-моделей, що функціонують, а й, насамперед, про інноваційні бізнес-моделі у високотехнологічних галузях і в Інтернет-бізнесі.

Проблеми та перспективи розвитку інноваційних бізнес-моделей та конкурентоспроможність економіки й інноваційний потенціал країн були досліджені у численних розробках зарубіжних і вітчизняних авторів, серед яких Алекс Остервальдер, Хав'єр Сала-і-Мартін, Б. Твісс, Клаус Шваб, Йозеф Шумпетер, П.М. Завлін, С.Д. Ільєнкова, А.Ю. Соолятте, Р.А. Фатхутдинов, В.М. Геєць, А.В. Колодюк, В.М. Хобта та ін..

Разом із тим ще є недостатньо вивченими і розробленими теоретичні та методологічні підходи, а також практичні рекомендації, спрямовані на системне управління інноваційними процесами та на розроблення інноваційних бізнес-моделей, у тому числі в такій пріоритетній для інновацій сфері, як інформаційні технології. Зазначені тенденції підкреслюють необхідність і пріоритетність аналізу інноваційної складової в індексі конкурентоспроможності країни, індексі розвитку інформаційного суспільства та інших індексах, вивчення методики їх отримання, визначення пов'язаних вагомих факторів, що впливають на індекси в нашій країні, визначення залежності від них процесу розроблення бізнес-проектів. Усе це є важливим у контексті вибору напрямку для корекції державної політики в сфері ІКТ і інновацій, вибору стратегії, орієнтації, шляху розвитку України.

Метою статті є дослідження глобальних індексів із рівнів розвитку конкурентоспроможності, інформаційного суспільства, економіки знань, інновацій та відповідності бізнесу країни сучасним вимогам для виявлення найбільш вагомих для розвитку економіки в цілому й інновацій в ІТ-секторі України факторів.

Д. Боярчук як виконавчий президент Центру соціально-економічних досліджень «CASE-Україна» надає дані про Україну Центру Всесвітнього економічного форуму для реалізації щорічного звіту щодо індексу глобальної конкурентоспроможності країн світу. Він вважає, що для забезпечення високих темпів економічного зростання та диверсифікації економіки в Україні прогресивніше всього було б розвивати сфери високих технологій, інформації, інновацій [4].

Розглянемо найбільш відомі і вагомі для нашого дослідження індекси та стисло проаналізуємо, на чому вони засновані.

Центром міжнародного розвитку Гарвардського університету було запропоновано методику розрахунку індексу «Готовність до мережного світу: Путівник для країн», що розвиваються (Readiness for Networked World). Щороку, по-

чинаючи з 2000 р., у співпраці з IBM Institute for Business Value аналітичний центр «Economist Intelligence Unit» (EIU) представляє рейтинг країн за індексом e-readiness, заснований на шести категоріях критеріїв. EIU, крім власних даних, для розрахунку індексу e-readiness використовує дані багатьох аналітичних агентств: Pyramid Research, Всесвітнього банку, World Information Technology and Services Alliance (WITSA) та ін. У шість зважених категорій згруповано сто кількісних і якісних показників. Перша категорія – «Рівень розвитку ІКТ-інфраструктури» (із вагою 20%). Категорії з другої по шосту є п'ятьма інтегральними факторами, що сприяють розповсюдженню ІКТ: «Бізнес-клімат (вага – 15%), «Е-обізнаність» (15%), «Правова підтримка» (10%), «Політика держави в галузях, пов'язаних із використанням ІКТ» (15%), а також «Практична користь, яку одержують бізнес і населення від упровадження ІКТ» (25%). Кожен із розрахункових параметрів e-readiness лежить в діапазоні від 1 до 10 (максимально можливе значення), а підсумковий індекс будується з урахуванням ваг, привласнених окремим категоріям.

Такий широкий набір показників, що враховуються у процесі розрахунку цього індексу, виходить далеко за межі оцінки «Готовності країн до використання Інтернету». Насправді, надаючи інтегральної оцінки рівню розвитку ІКТ-інфраструктури і п'яти головним факторам, що сприяють розповсюдженню ІКТ в економіці різних країн, індекс e-readiness показує поточний стан і перспективи різних країн на їх шляху до побудови інформаційного суспільства. E-readiness показує шлях використання ІКТ для розвитку економіки і поліпшення інвестиційного клімату.

Рейтинг e-readiness, з урахуванням його складових, можна представити в просторі координат «Рівень розвитку ІКТ-інфраструктури» (перша категорія) і «Фактори, що сприяють розповсюдженню ІКТ» (решта п'ять категорій). Подібний наочний аналіз вже було виконано у [2].

Україну, як і Росію, згідно з розрахунковим параметром індексу e-readiness, можна віднести до країн із слабкорозвиненою і низькоякісною ІКТ-інфраструктурою (рівень 3, див. рисунок 1). У той же час за іншими розрахунковими параметрами цього індексу і Україна, і Росія належать до країн, в яких надто слабо розвинуті фактори, що сприяють розповсюдженню ІКТ у бізнесі і серед населення (рівень Г, див. рисунок 1). Таким чином виходить, що в просторі координат «Рівень розвитку ІКТ-інфраструктури» і «Фактори, що сприяють розповсюдженню ІКТ Україна», як і деякі інші країни СНД, перебувають в квадранті 3Г – найвідсталішому з усіх дванадцяти квадратів цього простору.

Основна причина погіршення індексу за останні роки, на думку аналітиків з EIU, полягає в політиці держави у сферах, пов'язаних із використанням ІКТ. Ця політика, на жаль, як в Україні, так і в Росії поки не спрямована на створення в країні економічних та інституційних умов, що сприяють зростанню попиту на ІКТ. Адже перше, що для цього потрібно, – рівні умови конкуренції, прозорі, незмінні і загальні для всіх правила.

Інший цікавий індекс публікує щорічно глобальне видання WorldPaper (www.worldpaper.com). Це Індекс інформаційного суспільства (Information Society Index, ISI), який WorldPaper складає спільно з дослідницькою компанією IDC.

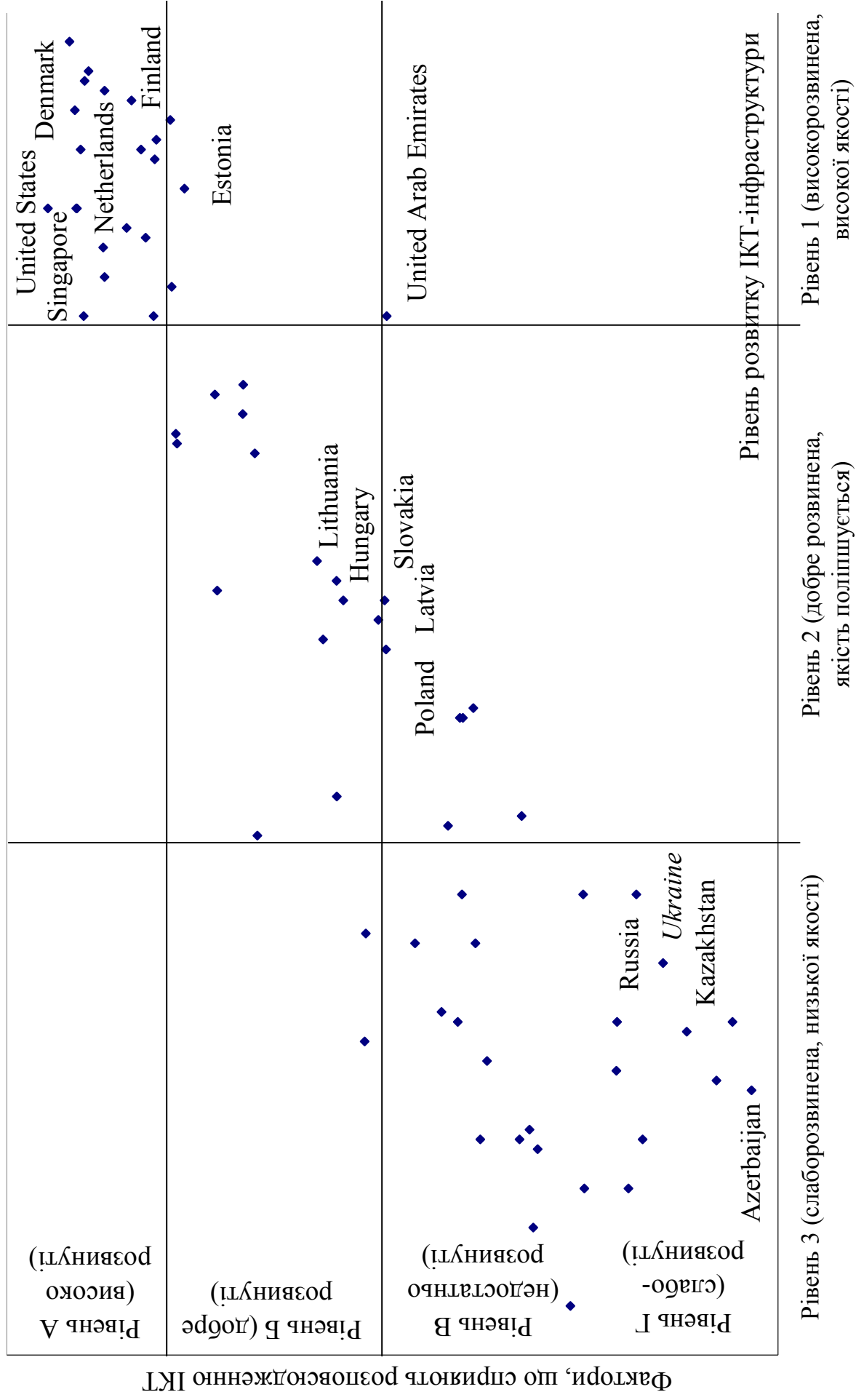

Рисунок 1 – Діаграма розвитку ІКТ у різних країнах світу у 2010 р. (за даними Economist Intelligence Unit, 2010)

Індекс інформаційного суспільства фактично встановлює стандарт вимірювання можливостей доступу і використання інформації і інформаційних технологій у будь-якій країні світу. Подібно до того, як ВВП вимірює економічне багатство, індекс ISI вимірює національні інформаційні можливості й інформаційний капітал.

Основне завдання індексу ISI полягає в тому, щоб допомогти країнам оцінити своє положення в світовій спільноті і сприяти орієнтації ІТ-компаній на перспективні ринки.

За обчислення індексу інформаційного суспільства враховуються 23 змінні, які поділені на чотири групи: комп'ютерна інфраструктура, інформаційна інфраструктура, Інтернет-інфраструктура і соціальна інфраструктура. Після аналізу щорічного трафіку Інтернет індекс інформаційного суспільства розраховується тільки для тих країн, які забезпечують близько 98% глобального трафіку. За значенням індексу ISI ці країни розділяють на чотири умовні групи.

1. Ковзанярі – ISI більше 4500. Ці країни мають сильні позиції завдяки використуванню всіх переваг інформаційної революції, наявності комп'ютерної, інформаційної, соціальної і Інтернет-інфраструктури.

2. Скороходи – ISI більше 2500. Країни цієї групи успішно просуваються у напрямку ІС, маючи достатньо розвинуту інфраструктуру на місцях.

3. Спринтери – ISI більше 1500. Рух цих країн до ІС є нерівномірним через жорстку необхідність постійно вибирати і змінювати пріоритети розвитку у зв'язку з економічними, соціальними і політичними внутрішніми і зовнішніми чинниками. Саме до цієї групи входить Росія та Україна.

4. Пішоходи – ISI близько 1000. Згруповані тут країни переміщаються вперед, але укрив непослідовно через безперервні фінансові труднощі і обмежені можливості основної маси населення.

Порівняння отриманих значень індексу інформаційного суспільства з даними, що існують раніше, свідчить про зміни порядку ранжирування країн, що відбулися, за оцінки їх руху шляхом формування інформаційного суспільства.

Швеція протягом 6 років була світовим лідером із рівня розвитку інформаційного суспільства, про що свідчив рейтинг ISI. В Швеції ще до 2003р., коли вона вперше зайняла перше місце в рейтингу ISI, 69% населення країни мали доступ в Internet, а 15% з них використовували високошвидкісні інфокомунікації. Держава Швеція витрачає близько 4,1% свого валового внутрішнього продукту на інформаційні технології, причому близько 20% цієї суми йде на програмне забезпечення. Цікаво, що, згідно з висновками аналітиків IDC, передові в технологічному плані країни витрачають більше коштів на програмне забезпечення, а менш розвинуті – на інфраструктуру.

У літературі, що присвячується проблемам розвитку інформаційного суспільства, достатньо детально описується досвід США, країн ЄС і держав Південно-Східної Азії. На сьогодні існують дві діючі і «випробувані» на світовій практиці моделі входження країн в інформаційне суспільство (ІС).

Американська чи каліфорнійська модель, або також використовують назву модель «Силіконової долини» – це відкрите ІС, рухоме силами ринку, де провідну роль відіграє бізнес.

Фінська модель – це відкрите соціально-контрольоване ІС, що розвивається на базі суспільства достатків. Заснована на взаємодії бізнесу, цивільного суспільства і держави.

Досвід Фінляндії у сфері успішної взаємодії держави, цивільного суспільства і бізнесу, стосовно переходу до нових інформаційних технологій відкриває можливість іншої (порівняно з каліфорнійською), більш збалансованої моделі ефективної інформаційної трансформації. Вважається, що фінська модель для країн, що розвиваються, є більш ефективною при переході до інформаційного суспільства. Фінська модель розглядається як більш соціально орієнтована, і у зв'язку з цим є більш прийнятною для країн СНД (і у тому числі для України). Держава як суспільний інститут, що не орієнтується на пряму на прибуток, стимулює і забезпечує відтворення інтелектуального потенціалу, фінансуючи сфери освіти, наукові й інноваційні центри – тобто сфери соціального зростання, а також підтримує необхідний рівень економічної, структурної, комунікаційної та інформаційної рівномірності в суспільстві. У свою чергу, бізнес є ключовою фігурою у процесі реалізації, обміну і розповсюдження готових інформаційних продуктів і технологій, ефективним каналом зв'язку між споживачами і виробниками, важливим засобом конкурентного розвитку. При цьому в безпосереднє завдання суспільства і його інститутів входить розроблення і формування політичних меж взаємодії держави і бізнесу. Завдяки цій виробленій концепції Фінляндія стала на сьогодні одним із лідерів глобального інформаційного суспільства [1].

Аналіз показника GCI для України, за версією Всесвітнього економічного форуму, є наступним. Аналіз відхилень в рейтингу GCI і ідентифікація його як індексу продуктивності країни (зниження або збільшення), згідно з певними припущеннями, є необхідними кроками для гарантування прозорості і надійності індексу і розміщення результатів у контекстуальному каркасі. Кожна модель залежить від набору припущень. Зміна цих припущень, ймовірно, впливає на висновки, що очікуються від моделі. Аналіз дозволяє отримати більш точні і значущі значення.

GCI для України: 84 місце (2003 р.); 86 місце (2004 р.); 68 місце (2005 р.); 78 місце (2006 р.); 70 місце (2007 р.); 62 місце (2008 р.); 87 місце (2009 р.); 89 місце (2010 р.); 82 місце (2011 р.) серед 139 держав світу.

Індекс України за 2010 р. відображав настороженість країни, що викликається проявами всесвітньої економічної кризи. Особливо різке ослаблення її і так недостатньої макроекономічної стабільності сприяло цьому зниженню, оскільки з'явилися більш негативні оцінки в багатьох сферах, що вимірюються за допомогою GCI. Країна, проте, підтримує на колишньому рівні характеристики, які підняли її вгору в рейтингу і дозволили конкурувати в минулі роки. Освічене населення, гнучкі й ефективні ринки праці, великий обсяг ринку продовжують складати добру основу для майбутнього підвищення рейтингу країни. Але є слабким інституційний каркас (134-е місце) країни і вкрай неефективні ринки товарів і послуг (129-е місце). У цьому контексті недавній вступ країни до Світової Організації Торгівлі (WTO) повинен сприяти інтенсифікації конкуренції в країні через зменшення як торгових обмежень, так і місцевих пере-

шкод, таких як, наприклад, безрезультатна антимонопольна політика (126-е місце). Пріоритет повинен також віддаватися стимулюванню розвитку фінансового сектора (119-е місце), головні слабкі сторони якого загострили результати кризи в Україні. Як ефективність фінансового ринку, так і надійність продовжили знижуватися з часу минулого видання Звіту вниз до 123-ої і 115-ої позиції, відповідно.

Але в 2011 р. ситуація змінилася [6]. Після падіння на 16 місць за останні роки (один із найвищих прикладів зниження індексу серед усіх країн, що відображають багато економічних і політичних проблем) Україна змінює напрямок і рухається на 7 позицій уперед (82 місце). Країна продовжує демонструвати низку конкурентних переваг. З іншого боку, незважаючи на свою програму реформ, що вражає, ніяких реальних поліпшень не було виміряно субіндексами в слабкій інституційній базі країни (131 місце) або в ринку товарів і послуг (129 місце). Першочергова увага має приділятися також продовженню стабілізації та розвитку фінансового сектора (116 місце), спираючись на недавні реформи.

Проаналізуємо також принцип розрахунку міжнародного Індексу економіки знань (Knowledge Economy Index, KEI).

Індекс економіки знань (Knowledge Economy Index, KEI) є частиною методології оцінки знань (Knowledge Assessment Methodology, KAM), розробленої в межах програми Всесвітнього банку «Знання для розвитку» (Knowledge for Development Programme, K4D). KEI, так само, як і вся методологія KAM, ґрунтується на моделі економіки знань (Knowledge Economy model, KE), що складається з чотирьох основних елементів:

- субіндекс 1 «Економічні стимули та інституційна система»;
- субіндекс 2 «Освіта і кваліфікація»;
- субіндекс 3 «Інформаційна інфраструктура»;
- субіндекс 4 «Інноваційна система».

Використовування субіндексів, що відображають чотири основні елементи економіки знань, дозволяє оцінити, на якому рівні розвитку перебуває країна, які вона має слабкі і сильні сторони і які заходи можна зробити для того, щоб підвищити ефективність економіки. У кожен субіндекс входить три показники, що мають однакову вагу, при цьому KEI розраховується як середнє арифметичне чотирьох субіндексів.

Перше місце, згідно з методологією KEI, у 2009 р. займала Данія із значенням індексу 9,52, далі йшли Швеція (9,51), Фінляндія (9,37), Нідерланди (9,35) і Норвегія (9,31). Україна на 51-му місці із значенням індексу 6 (серед 146 держав у рейтингу).

Субіндекси і сам індекс KEI оцінюються за 10-бальною шкалою. У KEI субіндекс інновацій в Україні в 2010 р. становить 5,83, субіндекс стимуляції владою економіки – 4,27, субіндекс ІКТ – 5,77 та субіндекс освіти і кваліфікації найбільшим – 8,15. Аналогічні складові можна дослідити і в індексі глобальної конкурентоспроможності – Global Competitiveness Index (GCI).

В Україні поки не функціонує інноваційна система. Зв'язок наука-технологія-виробництво не працює. У результаті ідеї вчених і конструкторів не доходять до практичного застосування.

Бізнес-проекти в середовищі ІТ та Інтернету в основному зазнають невдачі не через технологічні ризики, а з причини того, що бізнес не був підготовлений і не запрацював. Клієнтів не знайдено, прибуток не отримано тощо. Методика А. Остервальдера, описана в його книзі [5], є дуже поширеною і відомою на заході, недавно її почали застосовувати так звані «стартапери» інноваційних бізнес-проектів і в Росії, і сьогодні вже і в Україні (цьому сприяв вихід російського перекладу книги).

Описаний підхід розкладає по полицях і допомагає проектувати бізнес. «Як архітектор робить багато прототипів, так і ви повинні перед початком роботи уявити, які можуть бути варіанти бізнес-моделей» [5].

Бізнес-модель і «canvas» – «макет» для бізнес-моделі, запропонований Остервальдером, складається з 9 елементів і призначений для того, щоб:

1) люди, що беруть участь у створенні або зміні бізнес-моделі, говорили на одній мові;

2) була можливість розкласти бізнес-модель на частини;

3) була можливість доповнювати, змінювати ці частини, таким чином роблячи інновації в бізнес-модель.

Дуже важливою є візуальна складова в цьому процесі. Також є вкрай важливим у цьому процесі залучення людей із різним бекграундом: маркетинг, фінанси, виробництво тощо.

Висновки. Дослідження індексів і субіндексів, що зіставляють розвиток країн, конкурентоспроможність, інноваційні процеси, процеси впровадження ІКТ та ознаки інформаційного суспільства, дозволяє виявити взаємозалежність інновацій і розвитку економіки та фактори, що найбільше впливають на них. Аналіз цих факторів дозволяє прийняти рішення щодо пріоритетних напрямків економічного розвитку.

Тому що інноваційне розроблення бізнес-моделей в ІКТ виявлено фактором, що сприяє конкурентоспроможності країни, необхідно впроваджувати методику створення «макету» для бізнес-моделі у сфері електронного бізнесу, розробляти «mindmap» – структурні карти бізнес-моделей.

Список літератури

1. Горошко Е.И. Становление информационного общества: международный опыт и украинский контекст [Электронный ресурс] / Е.И. Горошко // НБУ ім. Вернадського, Вісник міжнародного слов'янського університету, серія «Соціологічні науки». – 2007. – Т. X, № 2. – Режим доступу: <URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VMSU/2007-02/07geitit.htm>.
2. Карелов С. Какое информационное общество заслуживает Россия? [Электронный ресурс] / С. Карелов // PC Week. – 2007. – № 29-30 (587-588). – 21-27 августа. – Режим доступа: <URL: <http://www.pcweek.ru/themes/detail.php?ID=83415>>.
3. Соолятте А. Бизнес-модель – ключ к развитию бизнеса на основе инноваций [Электронный ресурс] / А. Соолятте // Менеджмент инноваций. – 2010. – 01(09). – Режим доступа: <URL: http://www.bpm-cg.ru/materials/content/00002_soolyatte_mi_01_2010.pdf>.

4. Яремчук А. А ты вступи́л в кластер? [Электронный ресурс] / А. Яремчук // Ліґа: Закон, новості/аналітика. – 2008. – 03.09. – Режим доступу: <URL: http://www.ligazakon.ua/news_old/ga012065.html>.
5. Osterwalder A. Business Model Generation / A. Osterwalder, Y. Pigneur. – New Jersey: Wiley, 2010. – 280 p.
6. Schwab K. The Global Competitiveness Report 2011-2012 [Electronic resource] / K. Schwab, X. Sala-i-Martin // World Economic Forum. – Geneva, Switzerland, 2011. – 527 p. – Mode of access: <URL: <http://gcr.weforum.org/gcr2011>> .

УДК 658.589:005.342

Орлов В.В. (ДонНУЕТ, Донецьк)

ОЦІНКА ТОВАРНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИЛИ ПІДПРИЄМСТВ

У статті здійснено оцінку товарної інноваційної сили підприємств, запропоновано матрицю визначення рівня товарної інноваційної сили підприємства.

Ключові слова: *товарна інноваційна сила підприємства, управління інноваціями у маркетинговій товарній політиці.*

Інтенсифікація трансформаційних явищ в економіці України, прискорення темпів науково-технічного прогресу, глобалізація ринків, підвищення динамічності змін в оточенні сучасних підприємств, невизначеність умов господарювання, загострення конкурентної боротьби обумовлюють необхідність упровадження інновацій, зокрема у маркетинговій товарній політиці підприємств. Будь-які інновації тісно пов'язані з певним ризиком, дія якого посилюється складними умовами функціонування підприємств, що характеризуються невизначеністю, нестабільністю, непрогнозованістю. Це обумовлює необхідність систематичного здійснення оцінки товарної інноваційної сили підприємств.

Значну увагу сучасні науковці приділяють проблемам інновацій у маркетинговій товарній політиці, серед яких Л.В. Балабанова, О.А. Бриндіна, Ю.А. Дайновський, І.С. Задорожний, С.М. Ілляшенко, Ю.В. Каракай, В.Я. Кардаш, Л.Д. Козубенко, Р. Патора, К.М. Таньков, Н. Чухрай, Ю.С. Шипуліна, В.М. Щербань. Однак питання оцінки товарної інноваційної сили підприємств вивчено недостатньо.

Метою статті є оцінка товарної інноваційної сили підприємств.

Невід'ємним елементом маркетингової товарної політики підприємства є управління інноваціями, оскільки науково-технічний прогрес набирає обертів, змінюються потреби та переваги покупців. Ринкові умови господарювання обумовлюють необхідність проведення дослідження управління інноваціями у маркетинговій товарній політиці підприємства, при цьому досить важливим напрямком є діагностика товарної інноваційної сили підприємства.

Для дослідження було обрано 15 торговельних підприємств, згрупованих у п'ять дослідних кластерів залежно від широти асортименту й типу товарів: кластер А – торговельні підприємства з широким асортиментом товарів повсяк-